

11- Şu güzel ziynetli odanın dört duvarında, dördümüze ait dört endam âyinesi bulunsa...

Şu hakikati tenvir için şu temsile bak. Mesela:

Şu güzel ziynetli odanın dört duvarında, dördümüze ait dört endam âyinesi bulunsa o vakit beş oda olur. Biri hakiki ve umumî, dördü misalî ve hususi... Her birimiz kendi âyinemiz vasıtasıyla, hususi odamızın şeklini, heyetini, rengini değiştirebiliriz. Kırmızı boya vursak kırmızı, yeşil boyasak yeşil gösterir ve hâkeza... Âyinede tasarrufla çok vaziyetler verebiliriz; çirkinleştirir, güzelleştirir, çok şekillere koyabiliriz. Fakat haricî ve umumî odayı ise kolaylıkla tasarruf ve tağyir edemeyiz. Hususi oda ile umumî oda hakikatte birbirinin aynı iken ahkâmda ayırdırlar. Sen bir parmak ile odanı harap edebilirsin, ötekinin bir taşını bile kımıldatamazsın.

Bu hakikati daha iyi anlamak için verilen temsil şunu anlatır: Güzel ve süslü bir oda düşün. Bu odanın dört duvarında, her birimize ait birer ayna bulunsa, o zaman ortada tek bir oda olmasına rağmen beş oda var gibi olur. Bir tanesi gerçek ve umumî odadır; diğer dördü ise aynalarda görünen, her birimize ait hususî ve hayalî odalardır.

Her insan kendi aynası vasıtasıyla bu hususî odanın şeklini, rengini ve görünüşünü değiştirebilir. Aynaya kırmızı bir renk verirse oda kırmızı görünür, yeşil verirse yeşil görünür. Hatta bu aynada yapılan tasarruflarla oda güzel de gösterilebilir, çirkin de; düzenli de gösterilebilir, dağınık da. Yani insan, kendi aynasında gördüğü odayı istediği gibi yorumlar ve şekillendirir.

Fakat bu değişiklikler sadece aynadaki görüntüye aittir. Gerçek ve umumî oda ise olduğu gibi kalır. Onu bu kadar kolay değiştirmek mümkün değildir. Hususî oda ile umumî oda aslında aynı odadır; fakat hüküm bakımından farklıdırlar. Çünkü hususî olan, insanın bakışına ve hayatına bağlıdır; umumî olan ise ondan bağımsızdır.

Bu yüzden insan, kendi aynasında tecelli eden odada çok kolay tasarruf eder, aynaların rengine göre odası farklı görünebilir. Fakat hakiki oda onun bu değişimlerinden etkilenmez. İnsan bir parmak hareketiyle kendi aynasındaki odayı altüst edebilir; ama gerçek odanın bir taşını bile yerinden oynatamaz.

İşte dünya süslü bir menzildir. Her birimizin hayatı, bir endam âyinesidir. Şu dünyadan her birimize birer dünya var, birer âlemimiz var. Fakat direği, merkezi, kapısı, hayatımızdır. Belki o hususi dünyamız ve âlemimiz, bir sahifedir. Hayatımız bir kalem, onunla sahife-i a'malimize geçecek çok şeyler yazılıyor.

Dünya, süslü ve geçici bir konaklama yeridir. İnsan bu menzilde bir misafir gibi bulunur ve burada gördüğü güzelliklere aldanmaya meyillidir. Her bir insanın hayatı ise bu dünyaya açılan bir ayna gibidir. Yani herkes, dünyayı kendi hayatının penceresinden görür ve kendi bakışına göre bir dünya kurar.

Bu sebeple her birimizin kendine ait bir dünyası vardır. Aynı dünyada yaşasak da, herkesin hissettiği, düşündüğü ve anlamlandığı dünya farklıdır. Fakat bu hususî dünyanın direği ve merkezi, insanın kendi hayatıdır. Yani insan yaşadığı sürece o dünya vardır; hayat sona erdiğinde o özel dünya da ortadan kalkar.

Hatta bu kişisel dünya, bir sahife gibidir. İnsan ise o sahifeye yazı yazan bir kalem hükmündedir. Yaşadığı her an, yaptığı her davranış ve hissettiği her duygu bu sahifeye kaydedilir. Böylece insanın hayatı boyunca yaptığı her şey, amel defterine yazılan bir metin gibi birikir ve ahirette karşısına çıkar.

Eğer dünyamızı sevdikse sonra gördük ki dünyamız hayatımız üstünde bina edildiği için hayatımız gibi zâil, fâni, kararsızdır, hissedip bildik. Ona ait muhabbetimiz, o hususi dünyamız âyine olduğu ve temsil ettiği güzel nukuş-u esma-i ilahiyeye döner; ondan, cilve-i esmaya intikal eder.

Eğer insan kendi dünyasını severse, bir süre sonra şu gerçeği fark eder: Onun dünyası, kendi hayatına bağlıdır. Yani nasıl hayatı geçici ise, o dünya da geçicidir. İnsan bunu hissedip anladığında, daha önce bağlandığı o dünyanın aslında kalıcı olmadığını idrak eder.

Bu farkedikten sonra, o dünyaya duyduğu sevgi tamamen yok olmaz; fakat yön değiştirir. Çünkü insan anlar ki, onun dünyası aslında bir aynadır. Bu aynada görülen güzellikler, Allah'ın isimlerinin yansımalarıdır. Böylece insan, o aynaya değil, aynada görünen **ilâhî güzelliklere** yönelir. Yani sevgisi eşyadan alınıp, o eşyanın arkasındaki **esmanın tecellilerine** döner.

Hem o hususi dünyamız, âhiret ve cennetin muvakkat bir fidanlığı olduğunu derk edip ona karşı şedit hırs ve talep ve muhabbet gibi hissiyatımızı onun neticesi ve semeresi ve sümbülü olan uhrevî fevaidine çevirsek o vakit o mecazî aşk, hakiki aşka inkılab eder.

Ayrıca insan şunu da anlar: Kendi dünyası, aslında ahiretin ve cennetin geçici bir fidanlığıdır. Yani burada yapılan her şey, orada bir netice verecektir. Bu hakikati kavradığında, daha önce dünyaya yönelttiği şiddetli hırsını, isteğini ve sevgisini; artık onun sonuçlarına, yani **uhrevî meyvelerine** çevirir.

İşte bu noktada büyük dönüşüm gerçekleşir. Daha önce geçici olana bağlanan mecazî aşk, artık kalıcı olan hakikate yönelir. Böylece o sevgi, insanı yakan bir bağ olmaktan çıkar; onu Allah’a ve ahirete götüren **hakikî aşka** dönüşür.

Yoksa نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ sırrına mazhar olup nefsini unutup hayatın zevalini düşünmeyerek hususi kararsız dünyasını, aynı umumî dünya gibi sabit bilip kendini lâyemut farz ederek dünyaya sapsansa, şedit hissiyat ile ona sarılsa onda boğulur, gider. O muhabbet onun için hadsiz bela ve azaptır. Çünkü o muhabbetten yetimane bir şefkat, meyusane bir rikkat tevellüd eder. Bütün zîhayatlara acır, hattâ güzel ve zevale maruz bütün mahlukata bir rikkat ve bir fırkat hisseder; elinden bir şey gelmez, yeis-i mutlak içinde elem çeker.

“نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ أَنْفُسَهُمْ” sırrı

İnsan Allah’ı unuttuğunda, aslında en büyük kaybı yaşar: **kendini unuttur**. Nereden geldiğini, nereye gittiğini, neden yaşadığını düşünmez. Bu unutkanlık, kalbin istikametini bozar.

“Nefsini unutup hayatın zevalini düşünmeyerek...”

Kendi fanîliğini hesaba katmaz. Ölümü gündemine almaz. Sanki hayat hep böyle sürecekmış gibi yaşar. Bu yüzden kurduğu bütün hesaplar **geçici bir zemin üzerine kurulur**.

“Hususi kararsız dünyasını, umumî dünya gibi sabit bilip...”

Kendi küçük ve kırılğan dünyasını, kâinatın devamlılığıyla karıştırır. Güneş her gün doğuyor

diye, kendi hayatının da aynı şekilde devam edeceğini zanneder. Oysa onun dünyası, hayatına bağlıdır ve **çok çabuk değişir, dağılır.**

“Kendini lâyemut farz ederek...”

İçten içe “ben ölmem, daha çok zaman var” gibi yaşar. Bu düşünce açıkça söylenmese de davranışlara yansır. İnsan plan yaparken, bağlanırken, severken hep bu gizli kabulle hareket eder.

“Dünyaya sapsansa... onda boğulur”

Bu yanlış kabullerle dünyaya bağlanınca, artık dünya bir araç olmaktan çıkar, **bağımlılık hâline gelir.** Kalp kopamaz, bırakamaz. Sonunda bu bağ, insanı kurtarmaz; aksine içine çeker. İnsan dünyada değil, **dünyanın içinde kaybolur.**

“O muhabbet hadsiz bela ve azaptır”

Çünkü bağlandığın şeyler gidiyor. Sevdikçe kaybediyorsun. Kalp sürekli darbe alıyor. Bu yüzden o sevgi huzur vermez, **sürekli bir acıya dönüşür.**

“Yetimane bir şefkat, meyusane bir rikkat...”

İnsan sevmeye devam eder ama çaresizdir. Herkese acır, her güzelliğe üzülür. Çünkü hepsi yok oluyor. Ama elinden bir şey gelmez. Bu şefkat artık huzur değil; **kimsesiz bir acı** hâline gelir.

“Bütün mahlukata acır... yeis içinde kalır”

Bir çiçeğe bakar, solacağını bilir; üzülür. Bir insana bakar, öleceğini bilir; üzülür. Güzellik görür, yok olacağını düşünür; üzülür. Böylece kalp, her şeyden dolayı acı duyan bir hâle gelir. Sonunda bu acı, **ümitsizliğe** dönüşür.

Netice

Allah’ı unutan insan: kendini unuttur, dünyayı yanlış okur, sevdiği şeylerle acı çeker. **Ve en sonunda sevgi bile ona huzur değil, yük olur.**

Fakat gafletten kurtulan evvelki adam, o şedit şefkatin elemine karşı ulvi bir tiryak bulur ki acıdığı bütün zîhayatların mevt ve zevalinde bir Zat-ı Bâki’nin bâki esmasının daimî cilverlerini temsil eden âyine-i ervahları bâki görür; şefkati, bir sürura inkılab eder.

Gafletten kurtulan insan, daha önce hissettiği o şiddetli şefkatin verdiği acıya karşı yüksek bir ilaç bulur. Çünkü artık aynı şeylere eski gözle bakmaz. Önceden bütün canlıların yok oluşuna acırken, şimdi onların ölümünde ve zevalinde başka bir hakikat görmeye başlar.

Artık anlar ki hiçbir şey gerçekten yok olmuyor. Her bir varlık, Bâkî olan Allah’ın isimlerini

gösteren bir ayna gibi vazifesini yapıp çekiliyor. Bu yüzden bir çiçeğin solması, bir insanın ölmesi ona eskisi gibi “yok oldu” duygusu vermez. Bilakis o varlıkların arkasında, Allah’ın değişmeyen ve sürekli tecelli eden isimlerini görür.

Ayrıca ruhların da yok olmadığını, varlıklarının devam ettiğini idrak eder. Böylece ölümün bir son değil, bir geçiş olduğunu anlar. Bu bakış değişince, daha önce acı veren o şefkat duygusu artık onu ezmez. Çünkü kaybettiğini zannettiği şeylerin aslında kaybolmadığını fark eder.

Bunun neticesinde, o derin şefkat artık bir hüznün kaynağı olmaktan çıkar ve bir huzura, hatta bir sürura dönüşür. Çünkü artık varlıklara acımaz; onları, Bâkî olanın isimlerini gösteren değerli aynalar olarak görür.

Hem zeval ve fenaya maruz bütün güzel mahlukatın arkasında bir cemal-i münezzeh ve hüsn-ü mukaddesi ihsas eden bir nakış ve tahsin ve sanat ve tezyin ve ihsan ve tenvir-i daimîyi görür. O zeval ve fenayı tezyid-i hüsün ve tecdid-i lezzet ve teşhir-i sanat için bir tazelandirmek şeklinde görüp lezzetini ve şevkini ve hayretini ziyadeleştirir.

İnsan gafletten kurtulunca, yok olup giden bütün güzel varlıkların arkasında, kirlenmeyen ve eksilmeyen bir güzelliğin izlerini görmeye başlar. Artık bir çiçeğin soluşuna, bir insanın yaşlanışına veya bir güzelliğin kayboluşuna “bitti” diye bakmaz. Bilakis onların arkasında, sürekli yenilenen bir sanatın, ince bir nakşın, sürekli devam eden bir güzelliğin ve ilâhî bir ihsanın tecellisini fark eder.

Bu bakışla artık zeval ve fena, ona çirkin görünmez. Aksine anlar ki bu gidişler, güzelliği artırmak, lezzeti tazelemek ve sanatı yeniden göstermek içindir. Yani bir şeyin gitmesi, daha güzelinin gelmesine bir kapı açar. Eski bir sahne kapanır ki, yeni ve daha parlak bir sahne açılsın.

Böylece insanın bakışı tamamen değişir. Önceden üzüldüğü şeyler artık ona hayret verir, lezzet verir, hatta şevk verir. Çünkü artık yok oluş görmez; sürekli yenilenen bir güzellik, bitmeyen bir sanat ve daima tazelenen bir ilâhî tecelli görür.